

YURTDIŞINDA YAŞAYIP ASKERLİK SÜRECİNDE PSİKİYATRİ POLİKLİNİĞİNE MÜRACAAT EDEN HASTALARDA SEMPTOM ÖRÜNTÜLERİ İLE MADDE KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARAŞTIRILMASI

Investigation of the Relation Between Symptom Characteristics and Drug Use in Patients Who Have Been Living Abroad and Referred to Psychiatry Outpatient Clinic During Their Military Process

Barbaros Özdemir¹, Cemil Çelik¹, Ali Doruk², Aydın Cüceloğlu³, Adem Balıkçı⁴, Aytekin Özşahin⁵

ÖZET

Amaç: Göç, bireyler üzerinde psikososyal etkileri olan ve kuşaklar boyu etkilerini sürdüren önemli bir toplumsal olaydır. Bu çalışmada Türkiye'den Avrupa ülkelerine göç etmiş ve askerlik sürecinde Gülhane Askeri Tıp Fakültesi (GATF) Psikiyatri Polikliniğine müracaat eden olgularda madde kullanımı ile psikiyatrik semptom örüntülerinin ilişkisinin araştırılması amaçlandı.

Yöntem: Çalışmaya çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan ve askerlik sürecinde GATF Psikiyatri Polikliniğine başvuran 52 olgu alınmıştır. Olgular SCID-I ve SCID-II uygulanarak değerlendirilmiştir. Olgulara Kısa Semptom Envanteri (KSE) verilerek semptom örüntüleri incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmaya alınan olguların %57.7'sinin (n=30) madde kullandığı, %42.3'nün (n=22) madde kullanım öyküsünün olmadığı tespit edilmiştir. Olguların sosyodemografik verilerine göre KSE puanlarının karşılaştırılmasında madde kullananların dışında istatistiksel anlamlılık saptanmamıştır. KSE puanlarının madde kullananlarda kullanmayanlara oranla düşük olduğu anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlılığın özellikle eroін ve/veya kokain kullanımı olan olgularla hiç madde kullanımı olmayanların karşılaştırılmasında daha belirgin olduğu görülmüştür.

Sonuç: Madde kullananlarda daha düşük semptom puanlarının olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonuçları madde kullanan bireylerde psikiyatrik semptom örüntüsü ile madde kullanımının şiddeti arasında pozitif bir ilişki olduğu hipotezini desteklememektedir. Bu konuda ileriye dönük, kontrollü, çok merkezli transkültürel nitelikli ayrıca bilişsel işlevlerin de değerlendirildiği araştırmalar planlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Madde kullanım bozuklukları, sosyodemografik özellikler, klinik özellikler.

SUMMARY

Objective: Emigration is an important social event that has psychosocial effects on individuals and carries on these effects for many generations. The aim of this study, we aimed to investigate the relationship between psychiatric symptom characteristics and substance use in cases who have emigrated to Europe from Turkey and referred to Gülhane Military Medical Faculty (GATF) Psychiatry Outpatient clinic.

Method: Fifty-two cases who have been living at different European countries and referred to GATF psychiatry outpatient clinic during their military process admitted to the study. The cases were evaluated by applying SCID-I and SCID-II. Symptom characteristics were examined by using the Brief Symptom Inventory (BSI).

Results: Of the cases, 57.7 % had a history of substance abuse (n=30) and 42.3 % had not (n=22). By comparison of mean scores of BSI for sociodemographic findings there was not a statistically significant difference except substance users. Mean scores of BSI in substance users were significantly lesser than nonusers. This significance was more evident for comparison of scores between heroin and/or cocaine users with cases that have never used any substance.

Conclusion: It was found that substance users have lesser symptom scores. The findings of this study doesn't support the hypothesis that puts forward a positive correlation between psychiatric symptom characterization and the intensity of substance use at individuals that abuse various substances. Studies that are prospective, controlled, multi centered, transcultural and also that are evaluating cognitive functions should be planned on this issue.

Key words: Substance use disorders, sociodemographic features, clinical features.

¹ Yrd. Doç. Dr. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Askeri Psikoloji ve Harp Psikiyatrisi Bilim Dalı

² Yrd. Doç. Dr. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

³ Uzm. Dr. Kayseri Asker Hastanesi

⁴ Uzm. Dr. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

⁵ Prof. Dr. Gülhane Askeri Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

GİRİŞ

Madde kullanım bozuklukları birey ve toplum üzerinde çok yönlü etkileri olan biyo-psikososyal bir hastalıktır. Madde kullanım bozukluklarının sıklığını, kullanılan maddenin cinsi, kullanım şekli ve süresi, sosyo-kültürel özellikler etkilemektedir. Toplumun sosyal ve kültürel özellikleri o topluma sonradan göç etmek suretiyle dahil olan bireyleri de etkilemektedir. Bu zorlu uyumsal süreç madde kullanım bozuklukları ve diğer psikiyatrik hastalıklar için yüksek risk oluşturmakta ayrıca bu hastalıkların sıklığını yaklaşık 3-5 kat arttırmaktadır. (1,2,3,4). Bununla birlikte etnik köken, yalnız yaşama, dil ve iş sorunları bu riski yükseltmektedir (5).

Göçmenlerde somatik yakınmalarla oldukça sık karşılaşmaktadır. Somatik yakınmaların anksiyete ve depresif yakınmalara oranla daha fazla olduğu bulunmuştur (6). Etnik özelliklere bağlı olarak somatik yakınmalar %35-62 arasında değişmektedir (7). Somatik yakınmalar ve buna bağlı psikotropila kullanımı ilk kuşak göçmenlerde yüksek iken, ikinci kuşakta içinde yaşanılan toplumun oranlarına gerilediği görülmektedir (8). Göçmenlerde somatik yakınmaların eşlik ettiği diğer ruhsal bozukluklarla birlikte psikotik bozukluklar (9), anksiyete ve uyku bozuklukları da sık olarak görülmektedir (10).

Yurtdışına çalışmak için göç etmiş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının önemli bir kısmı Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. Dil, sosyo-kültürel ve dini farklılıklar bu ülkelere uyumu zorlaştırmaktadır. Bu uyumsuzluk işsizliği artırmakta (5), ekonomik geliri düşürmektedir (8). Bu bireyler, çoğunlukla toplumdan ayırık bölgelerde bir arada ve kiralık evlerde yaşamaktadır (5). Bu olumsuz şartlar psikiyatrik hastalıklar için risk oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, yurtdışında yaşayan ve zorunlu askerlik görevi nedeniyle Türkiye'ye gelen göçmenlerin belirti örüntüleri ve bunlara etki eden etkenlerin araştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Denekler: Çalışmaya Avrupa ülkelerinde (Almanya 36, Fransa 6, Danimarka 2, Avusturya 2, Belçika 2, İngiltere 2 ve Hollanda 2 kişi) en az 5 yıl yaşamış (ortalama=24.4±8.9 yıl; 5-37 yıl arası) Gülhane Askeri Tıp Fakültesi (GATF) Psikiyatri Polikliniğine başvuran toplam 52

erkek olgu alındı. Bunların 14'ü askerlik görevini yapanlardan, 38'i henüz askere alınma sürecinde olan olgulardan oluşmaktadır. Deneklerin sosyodemografik özellikleri tablo 1'de verilmektedir.

Materyal: Olgular deneyimli iki psikiyatri uzmanı tarafından SCID I ve II ile değerlendirildi. Sonrasında Kısa Semptom Envanteri (KSE) uygulandı.

SCID-I: DSM-IV (Psikiyatrik Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, Dördüncü Baskı) eksen I bozukluklarını taramaktadır (11,12).

SCIC-II: DSM-III-R (Psikiyatrik Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, Düzeltilmiş Üçüncü Baskı) tanı ölçütlerine kişilik bozuklukları araştırılmaktadır (13).

Kısa Semptom Envanteri (KSE): Likert tipi öz bildirim esasına dayalı 53 maddeden oluşan bir ölçektir. Maddeler "hiç" ve "çok fazla" ifadelerine karşılık gelen 0-4 değerleri arasında derecelendirilmektedir. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirliği yapılmıştır (14). Yapılan faktör analizi sonucunda, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olmak üzere 5 alt ölçek ve rahatsızlık ciddiyeti indeksi, belirti toplamı ve belirti sıkıntı indeksi olmak üzere üç global indeksten oluşmaktadır. Elde edilen bu alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları .70 (depresyon) ile .88 (somatizasyon) arasında değişmektedir. Alt ölçeklerin diğer ölçekler ile korelasyon katsayıları ise -.45 ($p<.001$) ile .71 ($p<.001$) arasındadır.

İstatistik: Gruplar arasındaki kısa semptom envanteri alt ölçeklerinin karşılaştırılmasında SPSS for Windows 10.0 paket programı ile Mann Whitney U Testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya alınan 52 olgunun 14'ü (%26.9) zorunlu askerlik görevlerini yaparken müracaat edenlerden oluşmaktadır. Bunların ortalama askerlik süreleri 7.6 ± 5.0 aydır. Olguların %76.9'u ($n=40$) öykülerinde yurtdışında tedavi gördüklerini ve hastalık sürelerinin ortalama 11 ± 9 yıl olduğunu tanımlamışlardır. Çalışmaya alınan olguların sosyodemografik özellikleri Tablo-1'de belirtilmiştir.

Tablo 1: Olguların (n=52) Sosyodemografik Özellikleri

Yaş (yıl)	35.9±7.3; aralık:21-49
Öğrenim düzeyi (yıl)	9.0±3.3; aralık:5-16
Medeni durumu	
- Bekar	22 (%42.3)
- Evli	24 (%46.2)
- Boşanmış-ayrı	6 (%11.5)
İş durumu	
- Çalışıyor	14 (%26.9)
- İşsiz	30 (%57.7)
- Malulen emekli	8 (%15.4)
Yaşadığı ev ortamı	
- Yalnız	18 (%34.6)
- Çekirdek aile	26 (%50)
- Kalabalık aile	6 (%11.5)
- Diğer	2 (%3.8)
Yaşadığı ülkenin dilini bilme	
- İyi şekilde	40 (%76.9)
- İhtiyacı kadar	12 (%23.1)
Yurtdışında oturduğu yer	
- Türkler çoğunlukta	20 (%38.5)
- Yabancılar çoğunlukta	30 (%57.7)
- Diğer	2 (%3.8)

Madde kullanımı açısından incelendiğinde olguların 30'unda (%57.7) sigara haricinde madde kullanımının olduğu saptanmıştır. Bunların 16'sı (%53.3) 1 çeşit, 2'si (%6.7) 2 çeşit, 6'sı (%20) 3 çeşit ve 6'sı da (%20) 4 çeşit madde kullanmaktadır (Tablo-2).

Tablo 2: Olguların (n=30) Madde Kullanım Özellikleri

Tek Çeşit Madde Kullananlar	16 (%53.3)
İkili Madde Kullananlar	2 (%6.7)
Üçlü Madde Kullananlar	6 (%20)
Dörtlü Madde Kullananlar	6 (%20)

Madde kullanımı olan olguların 18'inde (%60) alkol, 16'sında (%53.3) esrar, 12'sinde (%40) eroin, 12'sinde (%40) kokain ve 4'ünde (%13.3) ekstazi kullanımı tanımlanmıştır (Tablo-3).

Tablo 3: Olguların (n=30) Kullandıkları Madde Çeşitleri

Alkol	18 (%60)
Esrar	16 (%53.3)
Eroin	12 (%40)
Kokain	12 (%40)
Ekstazi	4 (%13.3)

SCID I ve II ile değerlendirildiğinde (Tablo 4 ve 5) olguların %57.7'si (n=30) madde bağımlılığı veya kötüye kullanımı tanıları konulmuştur.

Tablo 4: Olguların İlk İki SCID I ve II Tanıları

I. TANI	n=52
Depresif bozukluklar	12
Şizofreni	8
Maddeye bağlı psikotik bozukluk	4
Yaygın anksiyete bozukluğu	2
Madde bağımlılığı	14
Somatoform bozukluk	2
Kişilik bozukluğu	10
II. TANI	n=46
Depresif bozukluklar	2
Anksiyete bozuklukları	14
Somatoform bozukluk	2
Madde kötüye kullanımı	16
Kişilik bozukluğu	8

Tablo 5: Madde Kullanan ve Kullanmayan Olguların İlk İki SCID Tanıları

Madde kullananlar	n=30
Madde bağımlılığı	14
Madde kötüye kullanımı	16
- Şizofreni	4
- Maddeye bağlı psikotik bozukluk	4
- Kişilik bozukluğu	8
Madde kullanmayanlar	n=22
Depresif bozukluklar	2
Yaygın anksiyete bozukluğu	14
Şizofreni	2
Somotoform bozukluk	16
Kişilik bozukluğu	8

Olguların sosyodemografik verilerine göre KSE puanlarının karşılaştırılmasında madde kullananların dışında istatistiksel anlamlılık saptanmadı ($p>0.05$). Tablo 6 ve 7’de görüldüğü gibi; KSE puanlarının madde kullananlarda

kullanmayanlara göre daha düşük olduğu bulundu ($p<.05$). Bu anlamlılık özellikle eroin ve/veya kokain kullanımı olan bireylerle hiç madde kullanımı olmayanların karşılaştırılmasında daha belirgin hale geldiği saptandı ($p<.01$).

Tablo 6: Madde Kullanımına Göre Belirti Yapısı

	Yok (n=22)		Var (n=30)		İstatistik	
	Ort±SS	Ortanca	Ort±SS	Ortanca	Z	P
Anksiyete	35.4±12.6	38.0	22.7±11.2	25.3	2.520	.012*
Depresyon	35.8±11.2	38.0	28.0±11.4	31.0	2.053	.040*
Olumsuz benlik	29.5±15.8	32.0	22.4±11.5	24.0	1.429	.153
Somatizasyon	22.2±8.7	18.0	14.7±8.0	16.0	1.974	.048*
Hostilite	17.8±7.0	18.0	11.3±6.4	12.0	2.312	.021*
RCİ	2.7±1.0	2.9	1.9±0.8	2.1	2.284	.022*
BTİ	43.5±12.4	51.0	37.8±11.6	41.3	1.667	.096
BSİ	3.1±0.6	3.3	2.5±0.6	2.5	2.517	.012*

Ort: Aritmetik ortalama; SS: Standart sapma; * $p<.05$

RCİ: Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi; BTİ: Belirti Toplam İndeksi; BSİ: Belirti Sıkıntı İndeksi

Tablo 7: Eroin ve/veya Kokain Kullanımına Göre Belirti Yapısı

	Yok (n=36)		Var (n=16)		İstatistik	
	Ort±SS	Ortanca	Ort±SS	Ortanca	Z	P
Anksiyete	33.6±10.6	37.0	15.6±9.7	15.7	3.114	.002**
Depresyon	35.8±9.1	36.8	21.3±11.3	24.5	3.143	.002**
Olumsuz benlik	29.8±12.9	31.6	15.5±10.1	16.0	2.615	.009**
Somatizasyon	20.7±7.9	19.0	11.5±8.3	11.0	2.364	.018*
Hostilite	17.1±6.0	17.0	7.1±4.9	6.3	3.254	.001**
RCİ	2.6±0.8	2.6	1.3±0.7	1.5	3.278	.001**
BTİ	43.0±9.7	43.8	34.0±15.1	37.0	1.533	.125
BSİ	3.1±0.5	3.2	2.6±0.4	2.1	3.611	.000**

Ort: Aritmetik ortalama; SS: Standart sapma; * $p<.05$; ** $p<.01$

RCİ: Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi; BTİ: Belirti Toplam İndeksi; BSİ: Belirti Sıkıntı İndeksi

TARTIŞMA

Alıştığı doğal ortamdan ayrılarak başka bir ülkeye gidenler sosyal, kültürel ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmakta, farklı bir toplumla kültürel etkileşme içine girmektedirler. Bu ciddi yaşam değişiklikleri yatkın olan bireylerde psikiyatrik hastalıkların gelişme riskini artırmaktadır.

Bir ön araştırma niteliğinde olan bu çalışma, en az 5 yıldır yurtdışında yaşayan ve askerlik görevleri için Türkiye’ye gelerek GATF Psikiyatri Polikliniğine müracaat eden hastalarda madde bağımlılığı ya da kötüye kullanımının yaygın olabileceğine işaret etmektedir. Çalışmaya alınan olguların yarısından fazlasında (%57.7) sigara dışında en az bir madde kullanımı vardır. Madde kullananların %60’ında ise

eroin ve/veya kokain dikkati çekerken, yarıya yakını (%46.7) ise çoğul madde, kullanmaktadır. Avrupa ülkelerindeki göçmenler arasında madde kullanımını sorgulayan toplum temelli çalışmalar oldukça azdır. Bazı çalışmalarda, göçmen çocuklarında ilaç kötüye kullanımının 5.2, alkol kullanımının ise 2.6 kez fazla olduğu ifade edilmektedir (15). Avrupa ülkelerinde bulunan göçmenler, özellikle de Türk kökenliler arasında alkol ve morfin benzeri ilaç kötüye kullanımının diğer etnik kökenlilere göre daha az olduğu bilinmektedir. Dini inançların madde kullanım bozukluklarının sıklığını etkilediği belirtilmektedir (16). Türkler arasında madde kullanım yaygınlığı düşük olmasına karşın, çalışmadaki veriler psikiyatrik hastalık riskinde maddeye bağlı bozuklukların ilk sıralarda bulunduğunu gösterebilir.

Madde kullananlar ile kullanmayanların KSE belirti toplam indeksleri birbirine benzerken; anksiyete, depresyon, somatizasyon, hostilite ve olumsuz benlik ile hastalığın şiddetlerini gösteren rahatsızlık ciddiyeti indeksi ve belirti sıkıntı indeksleri madde kullananlarda daha düşük bulunmuştur. Madde kullananlarda bu puanların düşük olmasının nedeni hastalıklarının şiddetindeki düşüklük ve karşı gruptaki depresif ve anksiyete bozuklukların fazla olması olarak yorumlanabilir. Çünkü, madde kullanan bireylerde psikiyatrik semptomatoloji ile madde kullanımının şiddeti arasında pozitif bir ilişki vardır (17). Ayrıca, madde kullanımı eroin ve kokain kullanımına indirgendiğinde ise iki grup arasındaki istatistiki anlamlılık daha belirgin hale gelmektedir (Tablo 5). Madde kullananlarla yapılan bazı çalışmalarda (18,19) bilişsel işlevlerde, özellikle de yürütücü işlevlerde, akıcılıkta, işleyen bellekte, planlama, karar verme ve esneme yeteneğinde bozukluk saptanmış ve apati tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki, madde kullananlardaki düşük semptom puanları maddeye bağlı apati ve bilişsel işlevlerdeki yıkıma da bağlı olabilir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı olgu sayısının azlığı ve tanıların heterojen olmasıdır. Tanılar kişilik bozukluklarından madde kullanım bozukluklarına, anksiyete bozukluklarından şizofreniye kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu durum tanı ve sosyodemografik verilerle semptomatoloji arasındaki ilişkiyi incelemeyi zorlaştırmaktadır.

Bundan sonraki çalışmalar daha özgül gruplarda, yeterli olgu sayısı, özellikle de madde ve bilişsel işlevler üzerine olmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Johansson LM, Sundquist J, Johansson SE, et al. Immigration, moving house and psychiatric admissions. *Acta Psychiatr Scand* 1998; 2: 105-111.
- 2- Bayard-Burfield L, Sundquist J, Johansson SE, et al. Attempted suicide among Swedish-born people and foreign-born migrants. *Arch Sui Res* 1999; 5: 43-55.
- 3- Ferrada-Noli M, Åsberg M, Ormstad K. Definite and undetermined forensic diagnoses of suicide among immigrants in Sweden. *Acta Psychiatr Scand* 1995; 91: 130-135.
- 4- Johansson LM, Sundquist J, Johansson SE, et al. Suicide among foreign-born minorities and native Swedes: An epidemiological follow-up study of a defined population. *Soc Sci Med* 1997; 44: 181-187.
- 5- Bayard-Burfield L, Sundquist J, Johansson SE. Ethnicity, self reported psychiatric illness, and intake of psychotropic drugs in five ethnic groups in Sweden. *J Epidemiol Community Health* 2001; 55: 657-664.
- 6- Koh KB. Perceived stress, psychopathology, and family support in Korean immigrants and nonimmigrants. *Yonsei medical Journal* 1998; 39:214-221.
- 7- Aragona M, Tarsitani L, Colosimo F, et al. Somatization in primary care: a comparative survey of immigrants from various ethnic groups in Rome, Italy. *Int J Psychiatry Med* 2005; 35: 241-248.
- 8- Kavuk I, Weimar C, Kim BT, ve ark. One-year prevalence and socio-cultural aspects of chronic headache in Turkish immigrants and German natives. *Cephalalgia* 2006; 26: 1177 -1181.
- 9- Vanheusden K, Mulder CL, van der Ende J, et al. Associations between ethnicity and self-reported hallucinations in a population sample of young adults in The Netherlands. *Psychol Med* 2007; 10: 1-8.
- 10- Steiner KH, Johansson SE, Sundquist J, Wändell PE. Self-reported anxiety, sleeping problems and pain among Turkish-born immigrants in Sweden. *Ethn Health* 2007; 12: 363-379.
- 11- First MB, Spitzer RL, Gibbon M, Williams JBW. Structured Clinical Interview for DSM-IV Clinical Version (SCID-I/CV). Washington D.C., American Psychiatric Press, 1997.
- 12- Çorapçıoğlu A, Aydemir Ö, Yıldız M, Danacı AE, Köroğlu E. DSM-IV Eksen-I Bozuklukları İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme. Ankara. Hekimler Yayın Birliği, 1999.
- 13- Soriaş S, Saygılı R, Elbi H. DSM-III R Yapılandırılmış Klinik Görüşmesi Türkçe Versiyonu. İzmir. Ege Üniversitesi Basımevi, 1990.
- 14- Şahin N, Batıgün AD, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör Yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2002; 13: 125-135.
- 15- Hjern A, Lindblad F, Vinnerljung B. Suicide, psychiatric illness, and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: a cohort study. *Lancet* 2002; 10; 360: 443-448.
- 16- Seltén JP, Wierdsma A, Mulder N, Burger. Treatment seeking for alcohol and drug use disorders by immigrants to the Netherlands. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 2007; 42: 301-306.
- 17- Lima AF, Pechansky F, Fleck MP, De Boni R. Association between psychiatric symptoms and severity of alcohol dependence in a sample of brazilian men. *J Nerv Ment Dis* 2005; 193:126-130.

- 18- Rogers RD, Robbins TW. Investigating the neurocognitive deficits associated with chronic drug misuse. *Curr. Opin. Neurobiol* 2001; 11: 250–257.
- 19- Verdejo-Garcia A, Perez-Garcia M. Ecological assessment of executive functions in substance dependent individuals. *Drug and Alcohol Dependence* 2007; 90 : 48–55.